

ECKMANN HOCA

ALİ F. KARAMANLIOĞLU

Hocam Prof. Dr. János Eckmann'ın vefatını üzüntü ile öğrendim. Bu acı haberle hatıralarım beni yirmi yıl öncesine götürdü. Edebiyat Fakültesi'nin Fındıklı'da deniz kenarında, şimdi Güzel Sanatlar Akademisi'ne verilen (ve restore edilecek diye dört duvar değil dört köşe haline getirilen) binasındaki son yılında ikinci sınıf öğrencisi iken, bir gün Caferoğlu hocamız derste «Size Ankara'dan dostum Eckmann'ı hoca olarak getiriyoruz. Çok istifade edersiniz» filân dedi. Bu suretle biz Eckmann Bey'in adını ilk defa ve böyle «dostum» sıfatı ile öğrendiğimiz için, daha görmeden kendisinden «Dostum Eckmann» diye bahsetmeğe başladık! Sonra Eckman Bey geldi ve gerçekten bize çok faydalı olan derslerine başladı. Hoca hakikaten «dost» idi. Bize yardımcı olmak, bir şeyler öğretmek için gayret ediyordu. İlmî olarak iyi bildiği Türkçeyi, 1944 yılından beri de Türkiye'de olduğu için, pratik olarak da rahat konuşuyordu. Ancak tabii biraz telâffuz farkı oluyordu. Meselâ onun ağzında Kaşgari «Kyaşgari» gibi bir söyleyişle çıkıyor, bu öğrenci olarak bizim hoşumuza gidiyordu. Kibardı, nazikti, derste güzel nükteler yapar ve sıkmazdı. Hocayı her hali ile çok seviyorduk.

İkinci Dünya Savaşı biterken vatanından (Macaristan) ayrılmış ve savaştan sonraki yeni rejim dolayısıyla bir daha memleketine dönmemiş ve vatandaşlıktan çıkarılmıştı. Türkiye'yi yeni bir vatan gibi kabul etmiş ve yerleşmişti. Ayrılmaya da pek niyeti yoktu. Bir yandan fakültede «uzman» olarak ders veriyor, aynı zamanda Türk Ansiklopedisi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten, gibi ansiklopedi ve bilim dergilerinin yazı kurullarında çalışıyor, onlara maddeler, makaleler yazıyordu. Avrupa'da yetişmiş yabancı bir bilgin olarak, tabiatıyla, bir kaç Avrupa dilini biliyordu. Ana dili Macarca da dahil, yabancı dillerdeki Türkoloji çalışmalarının sonuçlarından, yayınlarından bize haberler veriyordu. Sessiz ve mütevazı fakat faydalı bir çalışması vardı. Aslında Arap dili üzerine doktora yaptığı halde, sonra Türk diline yönelmişti. Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'nin Hungaroloji (Macar dili ve edebiyatı) kürsüsünde çalıştıktan sonra, İstanbul Edebiyat Fakültesi'nin Türkoloji bölümüne hoca olarak gelince, artık çalışmalarını tamamen bu sahaya vermişti. Özellikle Çağatay, Harezmi-Altınordu, Karamanlıca (Yunan alfabesi ile yazılmış türkçe

metinler) üzerinde uğraşıyordu. Nehcü'l-feradis'in tıpkıbasımını bir önsözle yayınlamış (TDK. yay. Ankara 1956), sonra aynı eserin Paris (Bibliothèque Nationale)'de yeni bir nüshasını bulup, tanıtmıştır (TDAY - Belleten 1963).

Janos Eckmann İstanbul Edebiyat Fakültesi'ndeki on yıllık hocalığından sonra, 1961 yılında, daha iyi imkânlar bulduğu ve profesör ünvanını aldığı Amerika'ya gitti. Orada yerleşti ve (tekrar) evlendi. Arada bir tatillerde Türkiye'ye de geliyordu. Son yıllarda bir de ameliyat geçirmişti. Amerika'da da Türkiye ve Türklerle ilgisini devam ettiriyordu. Orada türkoloji üzerine çalışan ve doktora yapan arkadaşlarımıza yardımcı oluyordu. Amerikalı talebelerine de buradaki hocaların adını takmış, şaka olarak onları bu takma isimleri ile çağırırmış. Daha önce Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı dergisinde makaleler şeklinde yayınladığı Çağatayca üzerindeki çalışmalarını da genişleterek, 1966 yılında Üralic-Altaiç serisinin 60. cildi olarak yayınladı. «Chagatay Manual» adını taşıyan bu eserini, Türkiye'de iken çok yakın arkadaşı olan, rahmetli hocamız Prof. Dr. Mecdut Mansuroğlu'na ithaf etmişti. Böyle bir kadirşinaslık örneğine de vefat haberini aldıktan sonra şahit olduk. Caferoğlu hoca kendisine gönderdiği bir kitap paketini açınca, son olarak aynı seriden yayınladığı (113. cilt) Gedayi Divanı'nı Eckmann Bey'in, kendisine yetmişinci yıldönümü armağanı olarak ithaf ettiğini göz yaşları ile gördü.

Bir Türkiye'ye gelişinde, Amerika hatıraları arasında, galiba orada bir yayın kurumunda çalışan hanımı vasıtasıyla, Kıbrıs konusundaki taraflı bir yayını tenkit edişini ve bunun üzerine müessesenin yeni bir yayımla Türk görüşünü de aktettiğini ve hanımına «Şimdi profesör memnun oldu mu?» deyişlerini zevkle anlatıyordu. Son gelişinde (1969), buradan, 25 yıl önce ayrıldığı vatanı Macaristan'a gidecekti. Hem sevinçli, hem heyecanlı idi. Böylece ana vatanını dünya gözüyle bir kere daha görmüş oldu. Yeni çalışmalarını ve türkolojiye daha büyük hizmetlerini beklerken, ölüm haberini alışımız çok acı oldu. Fakültede bir ara oturduğu odada oturduğum, ondan kalan masayı kullandığım değerli hocamızın aziz hatırası önünde saygı ile eğilirim.